

Orientacje badawcze w polityce społecznej

Dr. hab. Ryszard Szarfenberg (koordynator)

Dr Justyna Godlewska

Dr Bartosz Pielński

Dr Maria Theiss

Dyscypliny nauk społecznych a polityka społeczna

Dyscyplina	Kluczowy temat debaty
Socjologia	Wpływ polityki społecznej na integrację społeczną, czy ją wzmacnia, czy ją podważa?
Ekonomia	Czy polityka społeczna przyczynia się do wzrostu efektywności ekonomicznej, czy może ją zmniejsza?
Politologia	Czy polityka społeczna jest rezultatem polityki konsensusu czy polityki konfliktu?
Polityka społeczna	Czy polityka społeczna poprawia sytuację ubogich, czy może działa głównie na rzecz grup w lepszej sytuacji?
Administracja socjalna	Publicznie czy prywatnie zarządzana polityka społeczna zapewnia świadczenia pieniężne o lepszym stosunku kosztów do efektów oraz usługi o wyższej jakości?
Praca socjalna	Czy polityka społeczna zwiększa możliwości i upodmiotawia wykluczonych, czy może jest instrumentem ich kontroli i dyscyplinowania?
Badania prawnicze	Czy polityka społeczna wzmacnia i rozszerza rządy prawa, czy może osłabia je i prowadzi do rządów arbitralnych decyzji?

Nauka i polityka społeczna

- **Nauka o polityce społecznej** – główny motyw to poznanie polityki społecznej, jej opis i wyjaśnienie
- **Nauka dla polityki społecznej** – główny motyw to uzyskanie wpływu na politykę społeczną, jej zmienianie na podstawie nauki
- **Nauka w polityce społecznej** – główny motyw to poznanie tego, jak nauka jest wykorzystywana w praktyce

Trzy rodzaje systematycznych dociekań nad polityką społeczną

- Systematyczne dociekania w postaci **badania polityki społecznej**, np. jakie skutki miało przyjęcie rozwiązania X pewnego problemu Y
- Systematyczne dociekania w postaci **analizy polityki społecznej** (*policy analysis*, ewaluacja ex ante), np. które z alternatywnych rozwiązań problemu Y będzie najlepsze
- Systematyczne dociekania w postaci **ewaluacji polityki społecznej** (głównie ex post), np. jak dobre było przyjęte rozwiązanie X problemu Y

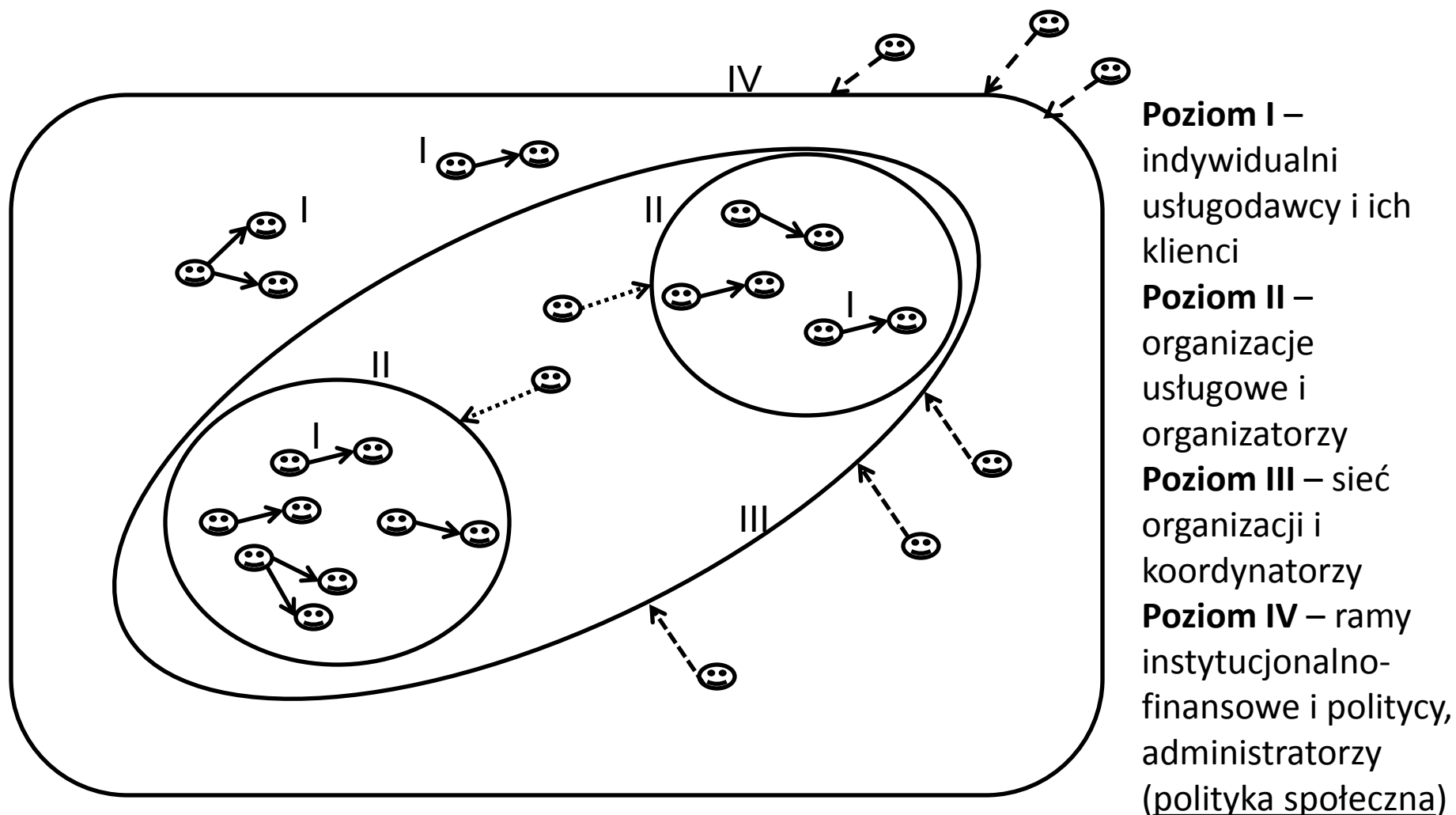
Czym może być analiza polityki (publicznej)?

- **Badania zawartości lub treści polityki**
- **Badania procesu tworzenia polityki** (*policy process*)
- **Badania produktów polityki** (*policy output*)
- **Badania ewaluacyjne**
- **Informacje dla polityki** - „zbieranie i analizowanie danych w celu wspomagania konkretnych decyzji lub doradzania w sprawie konsekwencji wyboru alternatywnych polityk”
- **Rzecznictwo procesu**
- **Rzecznictwo polityki**

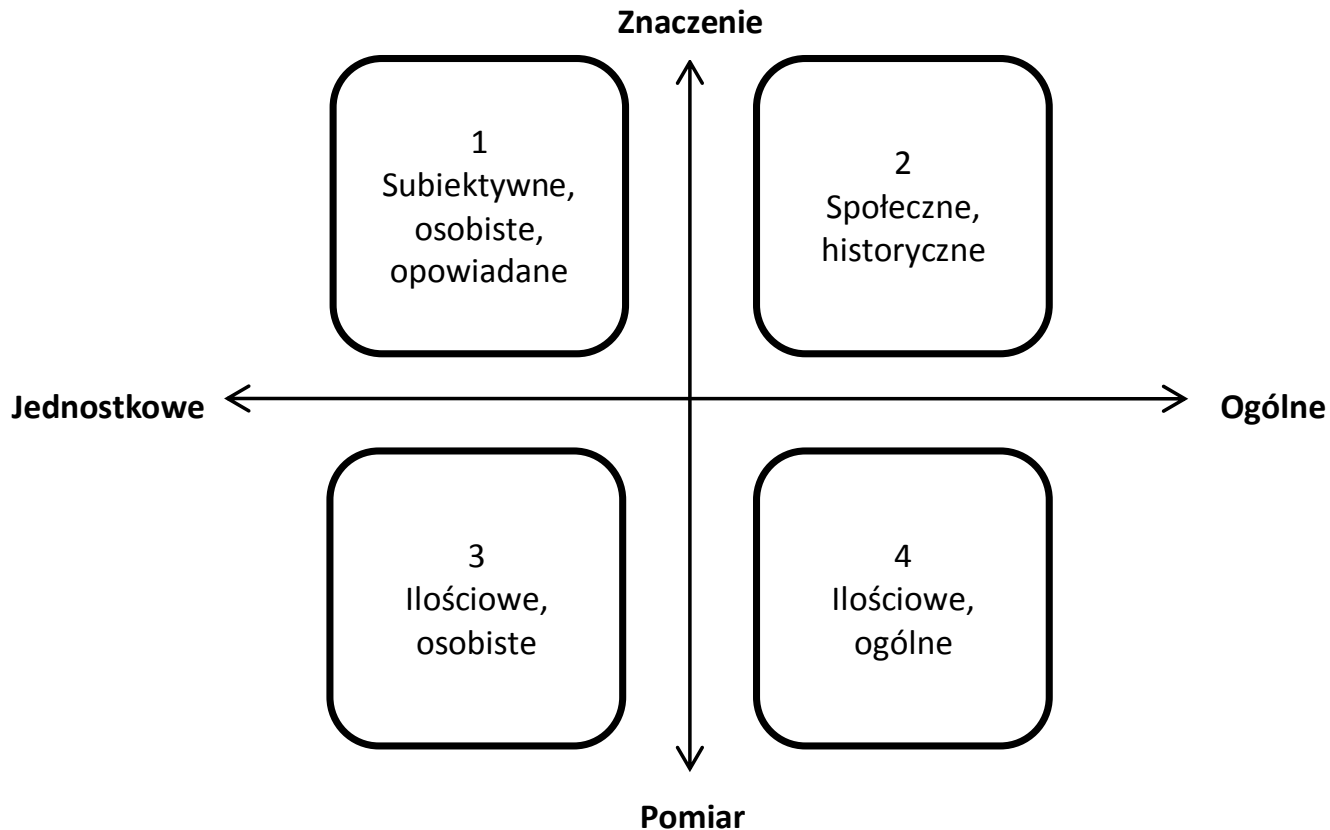
Polityka społeczna jako przedmiot badań

- **Opiekuńcze państwo dobrobytu** (*welfare state*), np. podobieństwa i różnice w czasie i przestrzeni
- **Polityki szczegółowe**, np. ubezpieczenia społeczne, pomoc społeczna, opieka zdrowotna, edukacja, polityka zatrudnienia, polityka mieszkaniowa
- **Elementy polityk szczegółowych**, np. system emerytalny, przekształcenia własnościowe szpitali, edukacja przedszkolna, opieka długoterminowa
- **Konkretne „instytucje”**, np. ZUS, NFZ, PCPR, PUP
- **Konkretne programy lub projekty**, np. program dożywiania uczniów w szkołach, projekty systemowe PO KL

Perspektywa porządkująca – cztery poziomy rozumienia i analizy usług społecznych

Rodzaje dowodów naukowych

Źródło: na podstawie R.E.G. Upshur et al, T. A. Schwandt Toward a practical theory of evidence for evaluation. W Stewart I. Donaldson, Christina A. Christ & Melvin M. Mark (Eds.), *What Counts as Credible Evidence in Applied Research and Evaluation Practice?* Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc., 2009, s. 206.

Orientacje badawcze w naukach społecznych - pięć paradygmatów

participatory

<i>Pozycja</i>	<i>Pozytywizm</i>	<i>Postpozytywizm</i>	<i>Teoria krytyczna i inne</i>	<i>Konstruktywizm</i>	<i>Uczestnictwo</i> (za: Heron, Reason 1997)
Ontologia	Naiwny realizm – „realna” rzeczywistość, ale pojmowalna	Krytyczny realizm – „realna” rzeczywistość, ale dająca się pojąć tylko niedoskonale i probabilistycznie	Historyczny realizm – rzeczywistość wirtualna ukształtowana przez wartości społeczne, polityczne, kulturowe, ekonomiczne, etniczne i genderowe, krystalizujące się z czasem	Relatywizm – lokalne i określone konstruowane i rekonstruowane rzeczywistości	Rzeczywistość zdolna do uczestniczenia – rzeczywistość subiektywno-obiektywna, współtworzona przez umysł i dany kosmos
Epistemologia	Dualistyczna/obiektywistyczna, rezultaty prawdziwe	Zmodyfikowana dualistyczna/obiektywistyczna, krytyczna tradycja/społeczność, wyniki prawdopodobnie prawdziwe	Transakcyjna/subiektywistyczna, wyniki zapośredniczone przez wartości	Transakcyjna/subiektywistyczna, współwytwarzane wyniki	Krytyczna subiektywność w opartych na uczestnictwie wymianach z kosmosem, rozszerzona epistemologia doświadczalnego, proporcjonalnego i praktycznego poznawania, współtworzone wyniki
Metodologia	Eksperymentalna/manipulacyjna, weryfikacja hipotez, metody przeważnie ilościowe	Zmodyfikowana eksperymetalna/manipulacyjna, krytyczny pluralizm, falsyfikacja hipotez, może obejmować metody jakościowe	Dialogiczna/dialektyczna	Hermeneutyczna/dialektyczna	Polityczne uczestnictwo w badaniach opartych na współpracy, pierwszeństwo tego, co praktyczne, wykorzystanie języka zakorzenionego we wspólnym kontekście doświadczenia

J. Creswell (patrz notatki wykładowe na stronie) pisał o założeniach filozoficznych, wyróżnił: postpozytywizm, konstruktywizm, założenia rzeczniczo-partycypacyjne (tu m.in. różne odmiany teorii krytycznej) i pragmatyzm

N. Denzin, Y. Lincoln (red.) *Metody badań jakościowych*, s. 285

Cztery paradygmaty wobec różnych kwestii praktycznych

<i>Kwestia</i>	<i>Pozytywizm</i>	<i>Postpozytywizm</i>	<i>Teoria krytyczna i inne</i>	<i>Konstruktywizm</i>
Cel badania	Wyjaśnienie: przewidywanie i kontrola		Wyjaśnienie: przewidywanie i kontrola	Rozumienie, rekonstrukcja
Natura wiedzy	Zweryfikowane hipotezy ustalone jako fakty lub prawa	Niesfalsyfikowane hipotezy, które są prawdopodobnymi faktami lub prawami	Spostrzeżenia strukturalne/historyczne	Indywidualne lub zbiorowe rekonstrukcje łączące się wokół konsensusu
Akumulacja wiedzy	Gromadzenie – „klocki” składające się na „gmach wiedzy”, generalizacje i połączenia przyczynowo-skutkowe		Historyczny rewizjonizm, generalizacja z podobieństwa	Bardziej świadome i wyrafinowane rekonstrukcje, doświadczenie z drugiej ręki
Kryteria zalet lub jakości	Konwencjonalne standardy „ściśłości”: wewnętrzna i zewnętrzna trafność, rzetelność i obiektywność		Historyczne usytuowanie, erozja ignorancji i niewłaściwego rozumienia, bodziec do działania	Wiarygodność i autentyczność, obejmuje katalizator działania
Wartości	Wykluczone – odmawia się im wpływu		Włączone – rola kształtująca	Włączone – rola kształtująca
Etyka	Zewnętrzna: nachylenie ku oszustwu		Wewnętrzna: nachylenie moralne ku objawieniu	Wewnętrzna: nachylenie procesu ku objawieniu, specjalne problemy
Głos	„Niezaangażowany naukowiec” jako informator decydentów, twórców polityki i tych, którzy wprowadzają zmiany		„Intelektualista przekształcający” jako rzecznik i działacz	„Namiętny uczestnik” jako mediator wielogłosowej rekonstrukcji
Kształcenie	Techniczne i ilościowe, znaczące teorie	Techniczne, ilościowe i jakościowe, znaczące teorie	Resocjalizacja, jakościowe i ilościowe, historia, wartości altruizmu, uwłasnowolnienie i emancypacja	
Dostosowanie	Współmierne		Niewspółmierne z dwoma poprzednimi	
Hegemonia	Kontrola publikacji, finansowania, promocji i etatów		Dążenie do uznania i wkładu, stawianie wyzwań wcześniejszym paradygmatom, poparcie dla aspiracji postkolonialnych	

Perspektywa ilościowa

- **Dominują założenia postpozytywistyczne** (myślenie w kategoriach przyczyna-skutek, redukcja problemu do konkretnych zmiennych, zastosowanie pomiaru liczbowego, testowanie teorii),
- Stosowanie **strategii eksperymentalnych i sondażowych, zbieranie danych ilościowych, stosowanie analizy statystycznej**, testowanie hipotez statystycznych

Perspektywa jakościowa

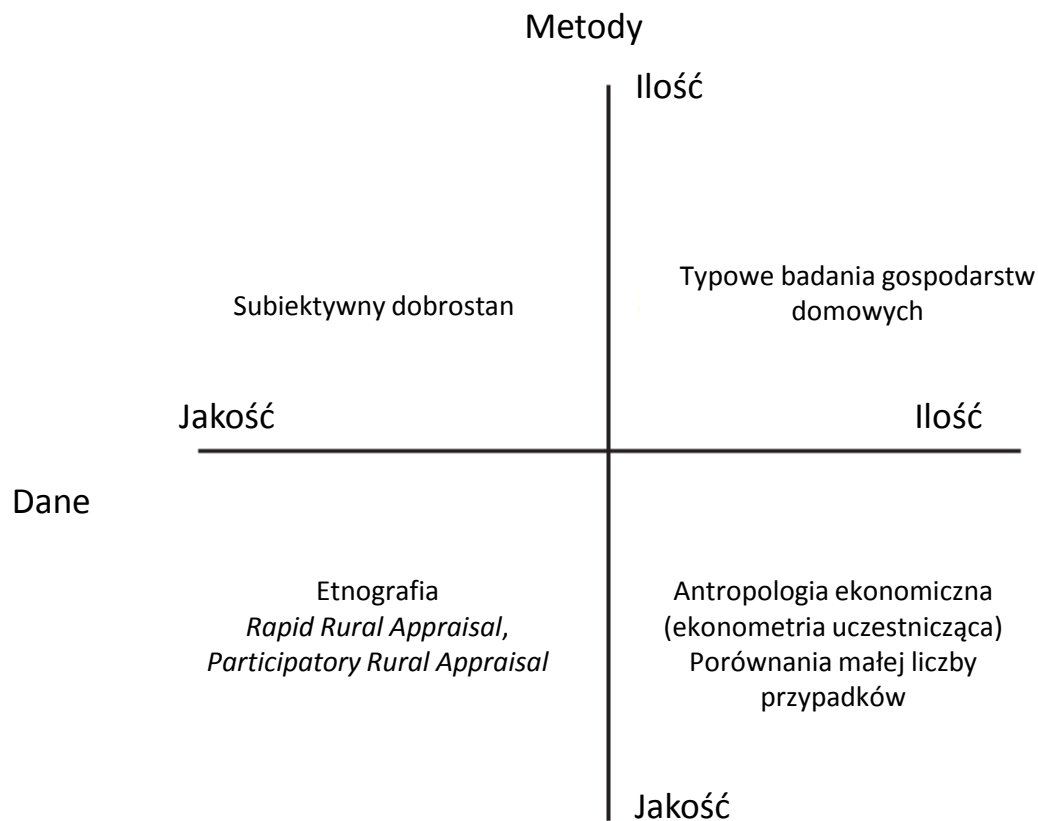
- **Dominują założenia konstruktywistyczne lub rzeczniczo-partycypacyjne** (zaangażowane politycznie, zorientowane na kwestie społeczne, na współdziałanie z uczestnikami, na zmianę i działanie w społeczeństwie)
- W obu przypadkach stosowane są **strategie etnograficzne, narracyjne, fenomenologiczne, teorii ugruntowanej, studiów przypadku**
- Dane zbierane są w sposób otwarty (wywiady, otwarte pytania) z intencją rozwijania na ich bazie tematów badawczych

Perspektywa mieszana

- **Dominują założenia pragmatyczne** (orientacja na skutki i na problem, pluralizm metodologiczny)
- **Stosowane strategie sekwencyjnego lub równoległego** zbierania różnego typu danych (ilościowych i jakościowych) w celu możliwie najlepszego zrozumienia problemów badawczych

Metody i dane jakościowe i ilościowe

Typy danych i metody w kontekście programów rozwojowych

Source: Adapted from Hentschel (1999).

Za: *Impact of Economic Policies on Poverty and Income Distribution*, s. 169

Komparatystyka – perspektywy metodologiczne?

- **Ilościowe testowanie hipotez** dotyczących czynników wpływających na rozwój i ewolucję *welfare state*
- **Studia kilku przypadków** rozwoju polityki społecznej w różnych krajach w dłuższym czasie (opisowa analiza historyczna)
- **Komparatystyka ewaluacyjna** – celem jest ocena skuteczności i efektywności polityki społecznej w różnych krajach

Perspektywa historyczna i porównawcza

Czy zastosowano ujęcie historyczne?	Czy zastosowano ujęcie porównawcze	
	Tak	Nie
Tak	Podejście historyczno-porównawcze	Podejście tylko historyczne, np. historiografia, historyczne studia przypadków
Nie	Podejście tylko porównawcze: analiza ilościowa, w przypadku braku twardych danych bardziej jakościowa	Podejście tylko krajowe, studia przypadków nastawione na teraźniejszość, analizy ilościowe lub jakościowe

Perspektywa ilościowa oraz historyczno-porównawcza

<i>Poziom zaangażowania w badania historyczne i porównawcze</i>	<i>Obecność analizy ilościowej</i>	
	<i>Silna</i>	<i>Słaba</i>
<i>Silny</i>	Perspektywa historyczno-porównawcza o profilu ilościowym	Perspektywa historyczno-porównawcza o profilu jakościowym
<i>Słaby</i>	Ilościowe badania krajowe na tematy bieżące	Analizy jakościowe zagadnień bieżących, np. zmian prawnych

Kryteria typologiczne perspektyw/orientacji badawczych

- **Cel badania**, np. poznawcze, społeczne, polityczne
- **Założenia filozoficzne**, np. krytyczno-realistyczne, konstrukcjonistyczne, rzeczniczo-partycypacyjne
- **Metoda, rodzaj danych i analiz**, np. ilościowe, jakościowe, mieszane
- **Podejście do złożoności przedmiotu**, np. holistyczne, redukcjonistyczne
- **Obejmowany okres czasu**, np. historyczne, współczesne
- **Uwzględnienie innych krajów, kultur**, np. porównawcze, nieporównawcze
- **Skala, w której ujęty jest przedmiot badania**, np. makro, mezo, mikro

Kryteria typologiczne cd.

- **Uwzględnienie wymiaru całość i część przedmiotu badania**, np. całościowe, częściowe
- **Założenia dotyczące znaczenia struktury i podmiotowości w wyjaśnianiu**, np. strukturalistyczne, podmiotowościowe
- **Założenia dotyczące podmiotowości i działania ludzi**, np. w pełni racjonalnego ekonomicznie wyboru, w pełni racjonalnego społecznie wyboru, ograniczonej racjonalności wyboru
- **Uwzględnienie szczególnej perspektywy pojęciowo-teoretycznej**, np. funkcjonalizm, behawioryzm, instytucjonalizm